

*Камишова Т. М.,**кандидат філологічних наук,**старший викладач кафедри германської філології**Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

ІНКЛЮЗІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДЛІТКІВ У ТВОРЧОСТІ ІБЕН АКЕРЛІ

Анотація. У статті представлено аналіз творчості норвезької письменниці Ібен Акерлі. До уваги взято твір Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ», у якому письменниця показала проблеми, що турбують підлітків, їхніх батьків та психологів уже багато років, як-от закоханість, інклюзія, кібербулінг, соціалізація дітей із синдромом Дауна та популяризація інклюзивного навчання.

У статті наголошено на тому, що Ібен Акерлі не лише хотіла показати проблемні питання, а й довести думку про те, що нині є певні стереотипи, долати які досить важко. Наскрізьною темою у творі Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ» є психологія підлітка. Особливо чітко окреслене питання прослідковується тоді, коли письменниця пояснює питання булінгу, а також наслідки знущання над підлітками. У тексті наводиться думка про те, що кожна людина в житті може помилились, тому треба постійно комунікувати, перебувати у різному оточенні та прагнути до кращого.

Головними героями твору Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ» є підлітки. Молоді люди навіть на підсвідомому рівні не відчують того, наскільки боляче роблять одне одному, коли піддаються провокації з боку однолітків. Важко розуміти, коли людина зраджує або відкрито знущається. Ларс, маючи синдром Дауна, дуже хвилюється, особливо тоді, коли перебуває поряд з однокласниками. Він дуже любить життя, завжди прагне досягти своєї мети. Через поставлений йому діагноз, довіру та мрійливість Ларс потрапляє під об'єктиви телефонів однолітків і стає жертвою кібербулінгу.

Ібен Акерлі не лише акцентує увагу на проблемі булінгу серед підлітків, а й показує людей з особливими потребами. На сторінках твору є розуміння того, що люди із синдромом Дауна можуть постійно прагнути до кращого життя. Часто це зводиться до усвідомлення себе у Всесвіті. Підлітки, читаючи твір Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ», можуть упізнавати себе в різноманітних ситуаціях, представлених у творі, відчувати мінливість настрою, вдаватись до різкої зміни уподобань.

Ключові слова: люди з особливими потребами, синдром Дауна, інклюзія, булінг, підліткова література.

Постановка проблеми. Ібен Акерлі – відома норвезька авторка, яка стала популярною у своїй письменницькій кар'єрі з 2016 року, коли вийшла її дебютна книга про підлітків «Ларс.ЛОЛ». Також Ібен Акерлі – відома акторка. Під час одного з інтерв'ю письменниця зізналась у тому, що почала писати книжки випадково. Свого часу вона написала статтю для норвезького журналу, присвяченого культурі. Коли її нинішній редактор прочитав цю статтю, то зателефонував і сказав Ібен, що вона обов'язково має писати для підлітків та спробувати себе у жанрі young adult. Після виходу книги Ібен Акерлі отримала схвальні відгуки від маленьких читачів та від літератур-

них критиків. Її творчість обговорювали у школах Норвегії, бібліотеках та засобах масової інформації. У 2016 році книжку «Ларс.LOL» визнано найкращим дитячим виданням за версією премії ARK у Норвегії (премія, заснована норвезькою книжковою мережею ARK у 2002 році, переможця обирають голосуванням, у якому беруть участь 10 тисяч дітей) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Ібен Акерлі ще не досліджена. Відомо, що письменниця дебютувала художнім твором «Ларс.ЛОЛ», у якому показала проблеми підлітків та життя людей з особливими потребами. Питання інклюзії в художньому просторі досліджують в Україні такі вчені, як Л. Дубейко, О. Деркачова, А. Колупаєва, О. Осмолівська, С. Шаров, Т. Шарова, які акцентують увагу на соціальній адаптації підліткової літератури на тему інклюзії. Наразі питання інклюзії на світовому рівні вивчають із позицій освітнього простору та адаптації людей з особливими потребами в соціумі (E. Avramidis, B. Norwich, S. Batsiou, E. Bebetos, P. Panteli, P. Antoniou). Художня література на тему інклюзії є актуальним питанням та потребує детального вивчення та переосмислення.

Метою статті є показ соціалізації в суспільстві дітей з особливими потребами у творі Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ», а також впливу булінгу на підлітків та наслідки кібербулінгу з боку однокласників.

Виклад основного матеріалу. Під час детального вивчення твору Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ» зрозуміло, що письменниця хотіла не лише просвітити нас щодо теми інклюзії, а й показати стереотипи, які існують. У Ібен є диплом викладачки спеціальної освіти. Свого часу вона працювала з дітьми, які мають психічні та фізичні порушення. У своїй праці «Художня література як засіб соціальної реабілітації людей з обмеженими можливостями» Т. Шарова писала: «Відомо що література, яка показує дітей із вадами, змушує задуматися над сенсом буття, прийняти таких людей як особистість, має свої особливості і переваги» [2]. Ібен Акерлі показує на прикладі свого твору, що Ларс, не дивлячись на свою хворобу, дуже впевнений у собі та знає, чого хоче. Саме цих рис характеру іноді не вистачає багатьом дорослим.

Також Ібен детальніше розкрила тему психології підлітка та проблем у цьому віці. Актуальною стала і тема кібербулінгу, яка також висвітлюється в книзі. У своєму творі Ібен Акерлі широко презентувала цю тему та показала наслідки і психологію дитини під час булінгу. Письменниця розповідає, що ця книжка про кібербулінг. Також читач може відчувати, що цей твір про те, що кожен може помилитися. Однак у творі Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ» чітко простежуються основні теми письменниці, як-от соціалізація дітей із синдромом Дауна, інклюзивне навчання та система менторства в школах Норвегії,

тема цькування та знущання над дітьми, які мають особливі потреби [3] (рис. 1).

У книжці розповідається про дівчинку Аманду, яка нетерпляче чекає нового навчального року. Вона сподівається на те, що тепер їй нарешті вдасться розлюбити Адама, який, здається, зовсім не звертає на неї уваги. А ще цього року її клас має опікуватися першокласниками. Та Аманда не знає, що її підопічним натомість стане новий однокласник Ларс із синдромом Дауна. Перед дівчиною непросте завдання: вона не тільки має знайти спільну мову з Ларсом, який може стати їй веселим та вірним другом, а й захистити його від можливих цькувань [4]. У книзі велика кількість цікавих персонажів, більшість із яких є підлітками. Дехто з них протиставляється одне одному. Дуже цікаво спостерігати за цим, адже одразу розумієш характери персонажів, іноді переносячи їх у реальне життя. У творі всі герої різноманітні, але більшість із них потрапляють під вплив соціуму, однак потім про це шкодують.

У творі Аманда представлена з різних сторін, адже до знайомства з Ларсом вона була самотньою, піддавалася впливу сторонніх людей. Однак повна залежність підлітків у життєвому калейдоскопі говорить про їх соціалізацію. Кай та Сарі – цікаво виписані образи, які лише підсилюють психологізм твору та розкодовують риси підлітків. Аманда та Кай

схожі між собою. Однак Адам стоїть у творі дещо одноосібно, оскільки не є детально прописаним персонажем. Головним, що відчуваємо у творі, є те, що його кохає Аманда, він позитивно реагує на Ларса.

Головна героїня твору – Аманда (рис. 3). Середньостатистична дівчина-підліток, яка намагається бути нейтральною до всіх та не хоче втручатися в проблеми інших. Її не можна назвати вільною, бо Аманда дуже переймається через думку «крутіших» за неї. Із самого початку твору її турбує лише закоханість в Адама, від якого вона була просто в захваті. «Адам та Аманда. Ціле літо я немов витала десь у повітрі, як та кулька у формі серця, а мої мрії сягали того світу, де існували Адам та Аманда» [5, с. 5]. «Річ у тім, що я закохана в Адама ще з четвертого класу, з того часу не можу нічого з цим вдіяти» [5, с. 12].

Але Адам зовсім не відповідає їй взаємністю, тому довгий час Аманда (як справжній підліток) починає сумувати, їй здається, що вона якась не така. Потім дівчинка зовсім розчаровується в Адамі та згодом заспокоюється. На долю Аманди випало ще одне випробування – вона стає наставником хлопця із синдромом Дауна, тому її настрої зовсім погіршуються. Аманді здається, що це найгірше, що з нею могло трапитись. Саме тут ми бачимо, як на людей діють стереотипи щодо інклюзії, адже головна героїня одразу побоялась

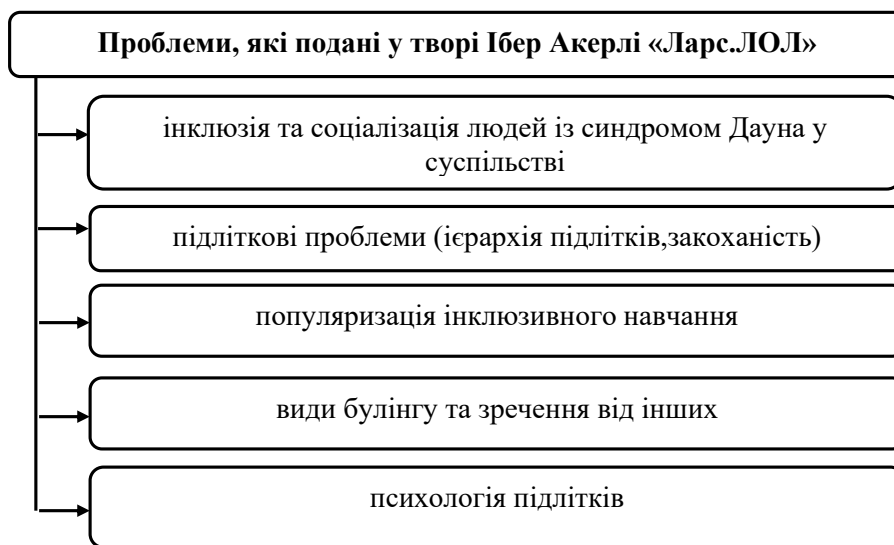

Рис. 1. Проблеми, які висвітлюються у творі «Ларс.ЛОЛ»

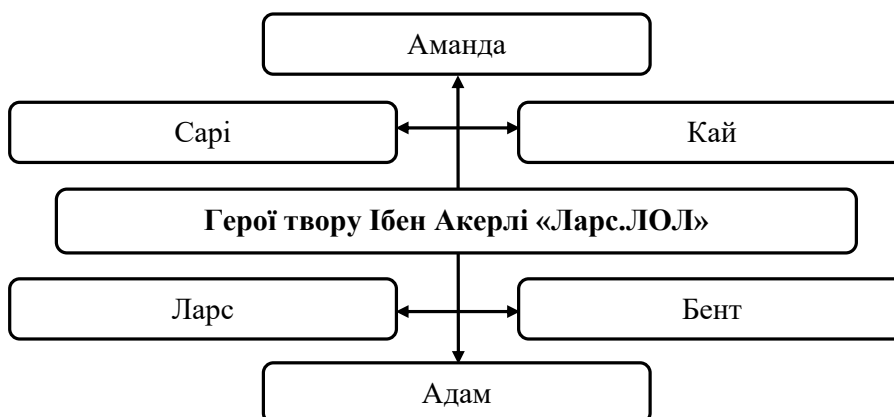

Рис. 2. Герої твору Ібен Акерлі

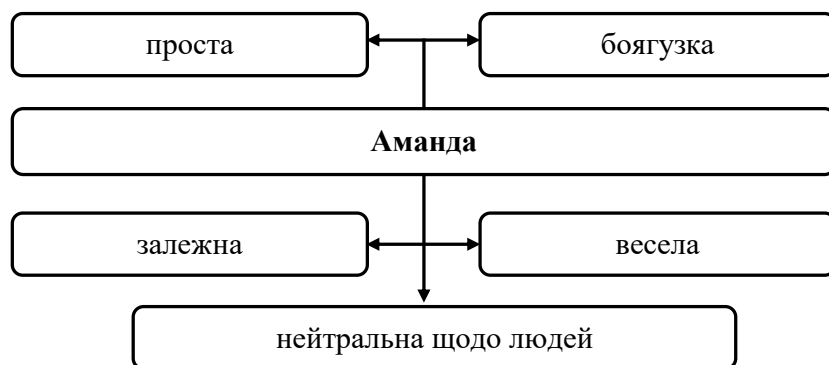

Рис. 3. Характеристика головної героїні твору – Аманди

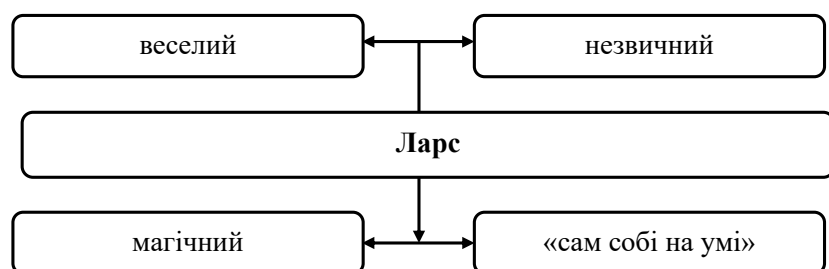

Рис. 4. Характеристика героя твору Ларса

того, що їй доведеться витирати його слину чи він зовсім не зможе її розуміти: «...що, якщо Ларс ходитиме довкола і пускатиме слину? Чи входитьиме тоді в мої обов'язки їх витирати?» [5, с. 35]. Аманда постійно боїться, що через Ларса над нею будуть сміятися та знущатися. Після спілкування з Ларсом, вона розуміє, що дуже помилялась. Не дивлячись на це, вона все одно тримається осторонь. Але Аманда скоює велику помилку, піддаючись маніпуляціям однолітків, та стає булером щодо Ларса. Цим вона дуже ранив хлопця, який уже встиг їй довіритись. І тут Аманда розуміє, що від неї відвернулись усі, тому їй доведеться проходити цей шлях одній. Із погляду психології Аманда залишається сам на сам зі своїми думками і може в них розібратись, але дівчинці так не вистачає допомоги чи поради її подружки. Однак самотність була Аманді лише на користь, бо вона проаналізувала свої вчинки та помилки і зрозуміла, як їх вирішити.

Головний герой твору Ларс є досить незвичним підлітком. На вигляд він звичайний хлопчик, але має деякі особливості. «Усі в класі бачать, що новий хлопчик, який стоїть біля входу, такого ж віку, що й ми, однак усі також помічають, що він не зовсім такий, як усі ми. Він трішки нижчий від більшості з нас, а його обличчя більш кругле та дитяче. Дехто дивиться зацікавлено, іноді трішки здивовано...» [5, с. 43].

У школі його зустріли не дуже добре (не агресивно, але сміялись над ним). «...Схоже на те, що більшість сприймає Ларса позитивно, а не як того неконтрольованого шмаркача, але також усміхаються до Ларса, водночас помічаючи боковим зором на іншому куті класу телефон, який рішуче піднімається і так само різко зникає...» [5, с. 45].

Не дивлячись на те, що у Ларса є деякі особливості, він упевнений у собі та знає, чого він хоче. Ларс наділений багатьма рисами, яких немає у людей без інклюзії. Він любить життя та ним захоплюється, а також досягає своєї мети. На

жаль, через свої особливості та мрійливість Ларс потрапляє під об'єкти телефонів однолітків і стає жертвою кібербулінгу. Спочатку він цього не помічає, але після втрати наставника та друга, що дуже сильно його ображає, впадає у відчай. Кібербулінг – це один із видів булінгу, який передбачає образи, погрози, дифамації і надсилання іншим компрометувальних даних за допомогою сучасних засобів комунікації. Психолог О. Савинова казала, що «головна причина агресії – страх. Для підлітка, як відомо, є два головні «страхи»: «невже я такий, як усі», і «невже я не такий, як усі» [6]. Отож, якщо оглянути загальну картину в книзі Ібен, то підлітки, які були Ларса, просто боялись бути такими, як усі, та хотіли за рахунок хлопця підняти свою самооцінку (рис. 4).

Відомий письменник Дорж Бату казав: «Спілкуючись із людьми із синдромом Дауна чи аутизмом, нам не відомо, чого очікувати. Тому більшість людей намагається триматися якомога далі. Але це не є нормальною практикою. Адже треба вчитися взаєморозумінню. І не лише з Франечкою чи Ларсом, а й між нами всіма. Бо без взаєморозуміння не можна побудувати кращий світ» [7]. На прикладі головного героя Ларса письменниця Ібен Акерлі показала, як важливо за будь-яких обставин залишатись людиною. Наскільки важливо розуміти, що самотня людина багато втрачає в житті, і треба цінувати тих людей, які прагнуть допомогти та піклуються про ближнього. Справді, можна досягнути кращого розуміння між людьми навіть у важкому підлітковому віці.

Також дуже корисною та актуальною темою в нашому житті є інклюзивна освіта в школах. У наші часи вже більше інклюзивної освіти у звичайних школах. Ця тема висвітлюється й у творі Ібен Акерлі. Сама Акерлі в інтерв'ю на Книжковому арсеналі казала: «І однією з ключових тем тут стало те, як можна виправити наші помилки (на прикладі ставлення до усіх людей так, як до рівних). Я росла в 90-х роках і у нас було ціл-

ком звично, що з нами вчилися діти з різними особливостями. Тому дуже здивувалася, що десь ситуація зовсім інша, і це не є нормою. Я знаю, що тема інклюзії має довгу історію, в Норвегії вона почалася розвиватися значно раніше, ніж в Україні (тягнеться із 70-х років). Дітей, які були в інтернатах та котрих ховали від світу, почали долучати до навчання у звичайних школах. Загалом, процес відбувався схоже до того, як це є зараз в Україні» [8].

Дослідники Т. Шарова та С. Шаров у науковій праці «Художній простір на тему інклюзії як засіб соціалізації в суспільстві» акцентували увагу на тому, що «найбільш ефективною формою соціалізації молоді з особливими потребами є інклюзивне навчання, що передбачає навчання дітей із порушеннями за певними освітніми програмами без позбавлення умов загальноосвітньої школи. Позакласне ж читання художніх творів, у яких герої мають певні обмеження, може зробити більш ефективним процес соціальної реабілітації» [9, с. 113]. Справді, сучасна молодь повинна виховуватися на таких творах та усвідомлювати важливість певних речей та ситуацій, у яких вони перебувають. Після прочитання тексту варто зробити правильні висновки, і тут доречними будуть питання розвитку підлітків та проблеми їх виховання.

Висновки. Ібен Акерлі зробила великий внесок у життя та розвиток багатьох підлітків. Після прочитання цієї книжки можна зробити багато висновків, які дуже корисні для нового покоління. Вона розкрила багато питань та важливих соціальних тем, які деякі письменники бояться порушувати й досі. Ібен підійшла до цих питань із точки зору психології та буденного життя. Така література допомагає нам замислитися над сенсом буття, приймати людей з особливими потребами як особистість.

Розуміння свободи представлене на сторінках твору як певна категорія розуміння себе у світі. Обмеженість у власних думках, рухах, почуттях досить часто провокує негативні дії, що спричиняють відчуження та втрату власної точки зору. Аманда, обмежуючи себе, не була вільною в думках, прислуховувалась до нав'язуваних однолітками думок. Однак дружба з Ларсом вивела її на новий шлях, який у її усвідомленні сміливо можна назвати шляхом Свободи.

Література:

1. Інтерв'ю: Ібен Акерлі: «Ми всі помиляємось, і це нормально – просити пробачення». URL: <https://starylev.com.ua/news/iben-akerli-mu-vsi-pomylyayemos-i-ce-normalno-prosyty-probachennya> [дата звернення 04.05.2021].
2. Шарова Т.М. Художня література як засіб соціальної реабілітації людей з обмеженими можливостями. Літні наукові підсумки 2019: XVIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро 5 червень 2019 р., 2019. С. 84–89.
3. Інтерв'ю: «Свобода бути особливим: розмова з Ібен Акерлі». URL: <https://starylev.com.ua/club/article/svoboda-but-y-osoblyvym-rozmova-z-iben-akerli> [дата звернення 04.05.2021].
4. Анотація до книги «Ларс.ЛОЛ». URL: <https://www.yakaboo.ua/lars-lol-1873045.html> [дата звернення 04.05].

5. Ібен Акерлі «Ларс.ЛОЛ». Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 196 с.
6. Блог психолога: чому підлітки бувають жорстокими? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-psychologist-39527728> [дата звернення 05.05.2021].
7. Інтерв'ю: «Дорж Бату про книжку Ібен Акерлі «Ларс. LOL»». URL: <https://starylev.com.ua/club/blog/dorz-batu-pro-knyzhku-iben-akerli-lars-lol> [дата звернення 04.05.2021].
8. Інтерв'ю: «Ібен Акерлі: «Щоб зробити людей ближчими, варто почати з розмови про інклюзію». URL: <https://starylev.com.ua/news/iben-akerli-shchob-zrobyty-lyudey-blyzhchymy-var-to-p> [дата звернення 04.05.2021].
9. Шаров С.В., Шарова Т.М. Художній простір на тему інклюзії як засіб соціалізації в суспільстві. Пріоритетні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (9–10 серпня 2019 р, м. Одеса). 2019. С. 112–115.

Kamysheva T. Inclusion and social problems of the adolescents in the work of Iben Marie Akerlie

Abstract. The article presents the analysis of Norwegian writer Iben Marie Akerlie's children's book. The attention is paid to the work of Iben Akerlie "Lars. LOL", in which the writer showed the problems that bother teenagers, their parents and psychologists for many years. Adolescent problems, love, inclusion, cyberbullying, socialization of children with Down syndrome and promotion of inclusive education.

The article emphasizes that Iben Akerlie wanted to show not only the problematic issues, but the author wanted also to prove the idea that there are certain stereotypes which are difficult to overcome today. A cross-cutting theme in Iben Akerlie's "Lars. LOL" is the psychology of a teenager. The question is particularly clear when the writer explains the problem of bowling, as well as the consequences of child abuse.

The text expresses the opinion that everyone in life can make mistakes, because you need to communicate constantly, to be in a different environment and try to strive for the best. The main characters of Iben Akerlie's work "Lars. LOL" are teenagers. In general, young people do not even subconsciously feel how painful they are to each other when they are provoked by their peers.

It is difficult to understand when a person betrays, or, moreover, someone openly mocks. Having Down Syndrome, Lars is worried so deeply, especially when he is with his classmates. He loves life very much, always strives to achieve his goal. Due to his diagnosis, confidence and dreaminess, Lars falls under the lenses of his peers' phones and becomes a victim of cyberbullying.

Iben Akerlie focuses the reader's attention not only on the problem of bowling among teenagers, but she also shows us people with special needs. However, there is an understanding that the people with Down syndrome can constantly strive for a better life. Mostly it often comes down to self-awareness in the universe. While reading the book of Iben Marie Akerlie "Lars. LOL", teenagers can see themselves through the various situations which are presented by the writer in her work.

Key words: people with special needs, Down syndrome, inclusion, bowling, teen literature.